

ПІДГОТОВКА МОБІЛЬНОГО ВИКЛАДАЧА ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

дискурсивной компетенции / Н.В. Елухина // *Иностранные языки в школе*. – 2002. – №3. – С. 9.

7. Зимняя А. Компетентностный подход: каково его место в системе подходов к проблемам образования / И.А. Зимняя // *Высшее образование сегодня*. – 2006. – №8. – С. 20 – 26.

8. Калмыкова Е.И. К вопросу обучения монологическому высказыванию / Е.И. Калмыкова // *Межвузовский сборник научных трудов. Профессионально-ориентированное взаимосвязанное обучение всем видам иноязычной речевой деятельности в неязыковом вузе*. – Пермь, 1986. – 204 с.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2016

УДК 378.22

Юлія Сачук, аспірант кафедри педагогіки
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

ПІДГОТОВКА МОБІЛЬНОГО ВИКЛАДАЧА ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

У статті обґрунтовані принципи організації освітнього середовища, спираючись на які можна досягти ефективного формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики у процесі магістерської підготовки. Серед них виділені: принцип активної позиції, принцип рефлексії власної діяльності, принцип розвиваючого середовища, принцип значимої домінанти, принцип гуманного ставлення.

Ключові слова: соціально-професійна мобільність, професійна освіта, магістратура, викладач інформатики, принцип навчання.

Лит. 8.

Юлія Сачук, аспірант кафедри педагогіки
Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки, г. Луцк

ПОДГОТОВКА МОБІЛЬНОГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ В УСЛОВИЯХ МАГІСТРАТУРЫ

В статье обоснованы принципы организации образовательной среды, опираясь на которые можно добиться эффективного формирования социально-профессиональной мобильности будущих преподавателей информатики в процессе магистерской подготовки. Среди них выделены: принцип активной позиции, принцип рефлексии собственной деятельности, принцип развивающей среды, принцип значимой доминанты, принцип гуманного отношения.

Ключевые слова: социально-профессиональная мобильность, профессиональное образование, магистратура, преподаватель информатики, принцип обучения.

Yulia Sachuk, Postgraduate student of the Pedagogy Department
Eastern Lesya Ukrayinka National University

THE PREPARATION OF MOBILE LECTURER OF COMPUTER SCIENCE IN THE MAGISTRACY

The article analyzes the principles of organization of educational environment which can help achieve an effective formation of social and professional mobility of future science teachers during the Master Training. Among them are marked: the principle of active position, the principle of reflection of their own activities, the principle of developing environment, the principle of significant dominant, and the principle of humane treatment.

Keywords: social and professional mobility, vocational education, a master, a teacher of computer science, the principle of learning.

Постановка проблеми. Формування та удосконалення якостей особистості, що визначають соціально-професійну мобільність, – це складний та багатогранний процес, що охоплює весь період професійної діяльності людини. Однак, основи соціально-професійної мобільності починають формуватись при отриманні вищої професійної освіти, зокрема,

протягом навчання в магістратурі. Спираючись на Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [2], перед професійною освітою постає завдання підготовки соціально та професійно мобільних кадрів, здатних продуктивно працювати у наукоємних галузях, будувати ефективну національну інноваційну систему освіти, а також інформатизація освіти,

формування та провадження інформаційного освітнього середовища. Значна роль у виконанні вказаного завдання покладається на викладачів інформатики. Тому виникає проблема навчання майбутніх викладачів інформатики, що володіють рисою соціально-професійної мобільності та здатні організувати інформаційне навчальне середовище у вищих навчальних закладах.

Аналіз основних досліджень та публікацій.

Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив зростаючу зацікавленість дослідників до проблеми формування мобільної особистості майбутніх фахівців, зокрема, Є.А. Іванченко, Т.Є. Гордєєва, Л.Л. Сушенцева, І.Є. Шпекторенко та ін. Доцільне використання принципів навчання сприяє досягненню очікуваних педагогічних результатів, що обумовило розробку нових та удосконалення існуючих принципів навчання науковцями О.Я. Власюк, І.М. Дичківська, Л.М. Сергєєва, В.В. Ягунов та ін. Особливості магістерської підготовки майбутніх фахівців-інформатиків висвітлили у своїх дослідженнях М.І. Жалдак, О.М. Спірін, Л.М. Кутєпова, Є.В. Тимошенко, К.П. Осадча та ін.

Метою статті є виокремити принципи навчання у магістерській підготовці майбутніх фахівців з інформатики для ефективного формування соціально-професійної мобільності у магістрантів для подальшої побудови педагогічної моделі формування вказаного феномену.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку із визначеною проблемою статті, значною зацікавленістю нею сучасних дослідників виникає необхідність проектування оновленого змісту магістерської підготовки майбутніх викладачів інформатики відповідно до потреб суспільства та навчальних закладів у високопрофесійних фахівцях, що володіють рисою соціально-професійної мобільності. Сфера професійної діяльності випускників магістратури спеціальності "Інформатика" повинна передбачати: педагогічну, методичну, виховну та науково-дослідницьку діяльність; використання сучасних технологій збору, обробки та інтерпретації інформаційних даних; роботу із сучасними методами досліджень; проектування та реалізацію на практиці нового навчального змісту навчальних дисциплін; діагностування рівня навчання студентів, а також труднощів, що виникають під час навчально-виховного процесу та особистісних якостей; наявність навиків визначення стратегії індивідуальної корекції чи розвитку студентів [3].

Вирішення завдання підготовки мобільних викладачів інформатики у процесі магістерської підготовки не знайшло цілісного відображення у

теорії та методиці професійної освіти. Перш за все, це пов'язано із необхідністю пошуку теоретико-методологічних основ, концепції створення та проектування ефективного освітнього середовища такої підготовки. Першим кроком до визначення педагогічних умов та створення моделі формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики у процесі магістерської підготовки ми вбачаємо визначення принципів навчання, на яких вона базується.

Зважаючи на значимість багатьох виділених різними дослідниками принципів навчання, ми зупинились на підході Н.Є. Щуркової [6]. Ефективність процесу формування соціально-професійної мобільності особистості майбутніх викладачів інформатики у середовищі магістратури залежить від дотримання наступних принципів: 1) принцип активної позиції; 2) принцип рефлексії власної діяльності; 3) принцип розвиваючого середовища; 4) принцип значимої домінантності; 5) принцип гуманного ставлення.

Принцип активної позиції. Процес формування соціально-професійної мобільності особистості має активний характер, як з боку суб'єкта (педагога), так і з боку магістрантів, що у свою чергу виступають суб'єктами взаємодії.

Активність зростає у випадку досягнення суб'єктом включеності. Цей особистісний стан характеризується інтеріоризацією мети діяльності, безпосередньої участі у ній, виконанням визначених дій, що забезпечують особистості задоволення власних інтересів та потреб, задоволення міжособистісними стосунками, що виникають у процесі діяльності. Досягнення стану включеності у діяльність призводить до ефективного її впливу на особистість.

У сучасній педагогіці та психології набуває переваги підхід до виховання не як до цілеспрямованого формування особистості відповідно до вибраного ідеалу, а як до побудови системи взаємовідносин між людьми, створення умов для саморозвитку особистості. Принцип активності спирається на відому в експериментальній психології ідею: людина засвоює десять відсотків того, що чує, п'ятдесят відсотків того, що проговорює, і дев'яносто відсотків того, що робить сама. У результаті включеності у діяльність реалізується активна позиція особистості. Ми вважаємо, що при активній участі в організованій нами діяльності, суб'єкт осмислює її принципову схожість зі своєю майбутньою професією [6].

Основою професійного самовизначення стає особистісна активність людини, що є показником

уміння займати у життєдіяльності у цілому чи у конкретній ситуації професійного вибору позицію суб'єкта. Для того, щоб людина змогла реалізувати себе як суб'єкт, вона повинна уміти співвідносити свої здібності та можливості із зовнішніми вимогами, що є об'єктивними та необхідними. Виникає необхідність індивідуального підходу, а також максимального використання усього арсеналу профорієнтаційних можливостей педагогічного процесу, створення та впровадження педагогічних технологій, орієнтованих не тільки на підвищення рівня знань студентів, а й на формування діялісно-змістової єдності у майбутніх викладачів інформатики.

Активність є головною характеристикою особистості, без якої неможливе її існування як суб'єкта та члена суспільства. Однак, людина не зразу стає активним перетворювачем середовища, їй необхідно пристосовуватись, підпорядковуватись середовищу, переймати дії та поведінку інших людей, і тільки потім, у міру свого духовного росту, поступово вона стає творцем та перетворювачем життя.

Принцип рефлексії власної діяльності. Поняття та термін "рефлексія", що походить від античної філософії, використовується у педагогіці як самопізнання у вигляді роздумів над власними переживаннями, відчуттями та думками. Рефлексія – це техніка осмислення процесу, способів та результатів мислительної діяльності та практичних дій. Рефлексію можна розглядати як такий поворот свідомості, у результаті якого з'являється можливість побачити себе, свою поведінку, свої судження, вчинки та поведінку інших "з боку". Рефлексія розширює поле осмислюваних елементів, сприяє реалізації особливостей мислення та діяльності кожної особистості, дозволяє осмислити перешкоди та труднощі у кожній конкретній ситуації, виступає у якості одного із основних механізмів розвитку мислення, свідомості та діяльності. У сьогоденні спостерігається підвищення зацікавленості до проблеми рефлексії. Це пов'язано із процесом гуманізації освіти, пріоритетом внутрішніх особистісних механізмів регуляції діяльності над зовнішніми механізмами контролю, пріоритетом методів стимуляції ресурсів особистості над примусом. Рефлексія дозволяє подолати протиріччя між науковим знанням та реальністю, поєднати знання про факт та переживання цього факту, розвинути уміння застосування знань до реальної діяльності у конкретній ситуації. У процесі формування досвіду конструктивної взаємодії рефлексії відводиться одне із провідних місць. Із допомогою рефлексії студент має

можливість поглянути на результати власної взаємодії з боку, оцінити продуктивність застосовуваних ним прийомів та засобів конструктивної взаємодії, порівняти себе із успішними у спілкуванні однолітками, виявляти перспективи свого подальшого розвитку в плані побудови комунікацій [4].

В концепції інтеракціонізму Дж. Міда, значення рефлексії розглядається як форма внутрішнього контролю особистості і у рефлексії власної діяльності виражається імпульсивно-активна складова особистості [7].

Рефлексивність власної діяльності – це особливий вид рефлексії, що "включає в себе роздуми та критичний огляд усього процесу дослідження з точки зору контексту його проведення та ролі самого дослідника у цьому процесі" [8]. Рефлексивність є одночасно і засобом забезпечення прозорості дослідження, і критерієм для його оцінювання, паралельним до валідності та надійності. Рефлексивність також є способом відслідковування інституційного стану між дослідником та досліджуваним [8].

Таким чином, рефлексія є основним механізмом розвитку особистості, що "інтелектуалізує" переживання та стимулює переосмислення ціннісних основ.

Принцип розвиваючого середовища. Розвиваюче середовище є контекстом процесу навчання у вищій школі і, в кожному своєму компоненті, може бути адаптоване до вирішення конкретних педагогічних задач, у тому числі задач формування соціально-професійної мобільності особистості майбутніх викладачів інформатики в умовах магістерської підготовки. Це виявляється у модернізації інформаційної, знаково-символьної, матеріально-технічної, подієвої, статусної структури навчального середовища таким чином, щоб створити найбільш сприятливі умови для вирішення поставленої задачі. Даний принцип потребує створення таких стосунків, які б формували соціальність магістранта. Створення розвиваючого середовища передбачає взаємну відповідальність учасників педагогічного процесу, співпереживання, взаємодопомогу, здатність у команді долати труднощі. У кожній структурній частині вищого навчального закладу повинна формуватись організаційна та психологічна єдність [6]. В умовах магістратури вищих навчальних закладів України створюється сприятливе середовище для формування соціально-професійної мобільності особистості магістрантів: підготований до вирішення подібних задач педагогічний колектив; створюються умови для кожного магістранта спробувати себе у різних

соціальних ролях і можливості вступати у взаємодію із різними суб'єктами вищого навчального закладу, як за віковим критерієм, так і за статусним.

Розвиваюче середовище виконує наступні функції у процесі формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики:

- Адаптивна функція базується на розумінні адаптації як внутрішнього прагнення людини до розвитку, її здатності адаптуватись до мінливих умов середовища;

- Спонукальна функція – середовище ініціює процес постановки цілей, причому постановка мети здійснюється самим суб'єктом саморозвитку;

- Результативна функція – середовище обумовлює отримання власного досвіду педагога, необхідного для отримання результату соціально-професійного саморозвитку;

- Аналітична функція – порівняльна оцінка результатів соціально-професійного саморозвитку педагога в умовах середовища здійснюється як за внутрішніми (власними) критеріями педагога, так і за зовнішніми критеріями відповідності результатів меті;

- Регулятивна функція полягає у розвитку емоційно-вольового саморегуляції процесу та результату соціально-професійного саморозвитку [5].

Принцип значимої домінанти будується на основі стимулювання змістопрошукової діяльності самого магістранта і має ціннісно-орієнтований характер. Згідно з принципом значимої домінанти, сформульованим А.А. Ухтомським, у кожен момент часу переважає та мотивація особистості, в основі якої лежить найбільш важлива її потреба. Цей принцип дозволяє сформувати у майбутнього викладача інформатики відношення до формування соціально-професійної мобільності як до важливої, домінуючої, першочергової задачі. Основною умовою реалізації принципу значимої домінанти на практиці є те, що проблема формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики є одною із провідних задач сучасної професійної освіти. З цього слідує, що у процесі формування риси соціально-професійної мобільності педагог повинен актуалізувати цінності, що лежать в її основі [6].

Усвідомлення педагогічних значимих домінант магістерської підготовки майбутніх викладачів інформатики сприяє формуванню адекватних цілей та завдань навчання, уточненню змісту, вибору відповідних методів та засобів, модернізації магістерської підготовки спеціальності «Інформатика».

Принцип гуманного ставлення. Цей принцип передбачає організацію діяльності вищого навчального закладу щодо формування соціально-професійної мобільності особистості майбутніх викладачів інформатики на основі поваги, сприйняття кожної особистості такою, якою вона є. Саме гуманістичне ставлення, що складеться у розвиваючому середовищі вищого навчального закладу, дозволяє магістранту реалізувати свої задатки та відчуті захищеність та значимість. Реалізація даного принципу на практиці здійснюється за допомогою засобів організації, відбору змісту діяльності вищого навчального закладу із перспективою створення умов для ефективного розвитку особистості майбутніх викладачів інформатики [1].

Принцип гуманного ставлення реалізує парадигму особистісної педагогіки та розглядає магістранта як особистість, що самостійно повинна обирати освітній маршрут, який допоможе саме їй досягнути найкращих результатів. При такому підході норми та вимоги, поставлені у процесі магістерської підготовки не можуть бути жорстко фіксованими. Від педагога вимагається спостереження за особистісним ростом та розвитком майбутніх викладачів інформатики, постійне врахування їх індивідуальних інтересів та проблем, визначення на цій підставі цілей освіти, шляхів та засобів їх реалізації.

Висновки. Описана система принципів навчання магістрантів-інформатиків дозволяє усунути недоліки традиційного підходу навчання, а також дозволяє підвищити якість навчального процесу та його ефективність, забезпечити підготовку соціально та професійно мобільних викладачів інформатики. Проведена конкретизація принципів процесу магістерської підготовки майбутніх викладачів інформатики щодо формування соціально-професійної мобільності дозволяє зробити висновок про необхідність даного процесу.

Перспектива досліджень полягає у визначенні педагогічних умов формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики в умовах магістратури та побудові педагогічної моделі формування досліджуваного феномену.

1. Ламекіна Г.О. Здійснення гуманно-педагогічного підходу при підготовці майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах / Г.О. Ламекіна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 10(4). – С. 91 – 98.

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки – Київ, 2012. – 37 с.
3. Сушенцева Л.Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика: монографія / Лілія Леонідівна Сушенцева; [за ред. Н.Г. Ничкало]. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. – 439 с.
4. Тур Р.Й. Педагогічна рефлексія – основа формування творчого саморозвитку особистості / Р.Й. Тур // Управління школою. – Харків, 2004. – № 13. – С. 22 – 24.
5. Ушаков А.А. Проектирование интегративной профессионально-развивающей образовательной среды / А.А. Ушаков // Фундаментальные исследования, 2013. – С. 1212 – 1216.
6. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 224 с.
7. Atkinson P., Housley, W. (2003). Interactionism. London: Sage.
8. Frost N., Kinmond K. (2012). Evaluating qualitative research. In: C. Sullivan, S. Gibson, S. Riley (Eds), Doing your qualitative psychology project (pp. 154 – 172). London: Sage.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2016

“Бог зліпив людину з глини, проте в нього залишився невикористаний шматок,

- Що ще зліпити тобі? – запитав Бог.

- Зліпи мені щастя, – попросила людина.

Нічого не відповів Бог і тільки поклав людині в долоню шматочок глини, що залишилася”.

Притча

“На світі є тільки один спосіб, що спонукає кого-небудь щось зробити...І він полягає в тому, щоб примусити іншу людину схотіти це зробити. Іншого способу немає”.

Дейл Карнегі
американський письменник,

“Щоб правильно намітити шляхи індивідуальної допомоги вчителю, потрібно глибоко вивчити систему його роботи... та ознайомитись із тим, як він працює над підвищенням теоретичного і педагогічного рівня”.

Василь Сухомлинський
педагог, публіцист, письменник, поет

“Сократа вихваляли за те, що, маючи можливість займати громадську посаду і бути корисним своїй батьківщині, він вважав за краще служити вихованню юнацтва, заявляючи, що більш корисний державі той, хто зробить багатьох здатними управляти державою, ніж той, хто управляв нею сам”.

Ян Амос Коменський
чеський теолог, мислитель, педагог, письменник

Використано афоризми:

з сайту українських афоризмів під керівництвом М.Владзімірського

з сайту <http://www.inpearls.ru/>